

**Η Τράπεζα Τροφίμων ως μέσο
αντιμετώπισης της επισιτιστικής ένδειας
και της σπατάλης τροφίμων στην Ελλάδα**

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή
2. Η επισιτιστική ανασφάλεια στην Ελλάδα
3. Σπατάλη τροφίμων
4. Πόροι για την αντιμετώπιση της επισιτιστικής ανασφάλειας
5. Ο θεσμός της Τράπεζας Τροφίμων
6. Σύνοψη και συμπεράσματα

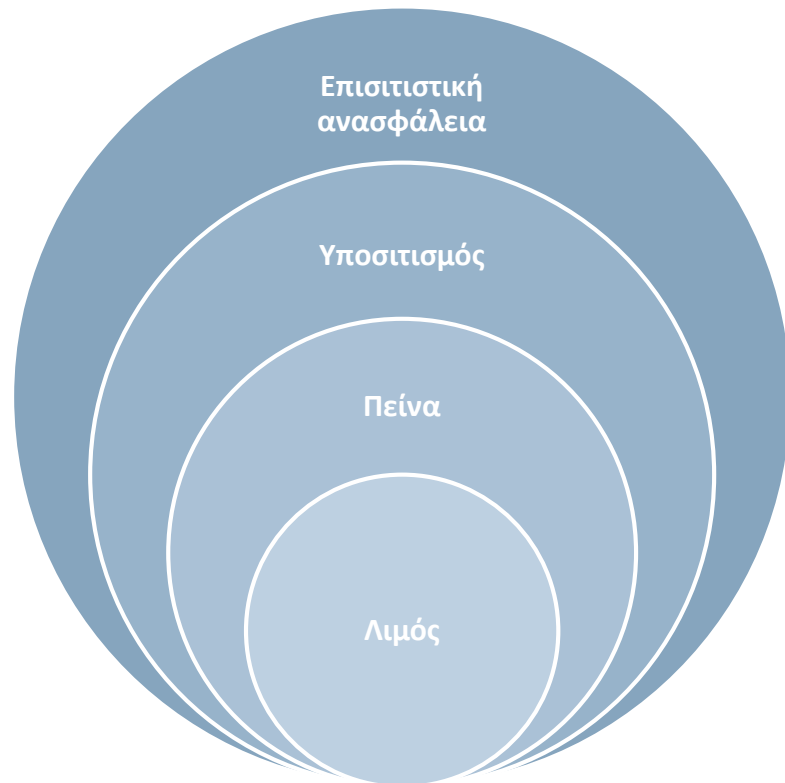
Στόχοι της μελέτης

1. Ανάδειξη του ρόλου της Τράπεζας Τροφίμων στην καταπολέμηση της επισιτιστικής ένδειας και στον περιορισμό της σπατάλης πόρων
2. Εξέταση των δυνατοτήτων για περαιτέρω ενίσχυση αυτού του ρόλου.

2. Η επισιτιστική ανασφάλεια στην Ελλάδα

Η επισιτιστική ανασφάλεια αποτελεί σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα

Διαβαθμίσεις του προβλήματος στέρξης τροφών

Πιθανές επιδράσεις της επισιτιστικής ανασφάλειας

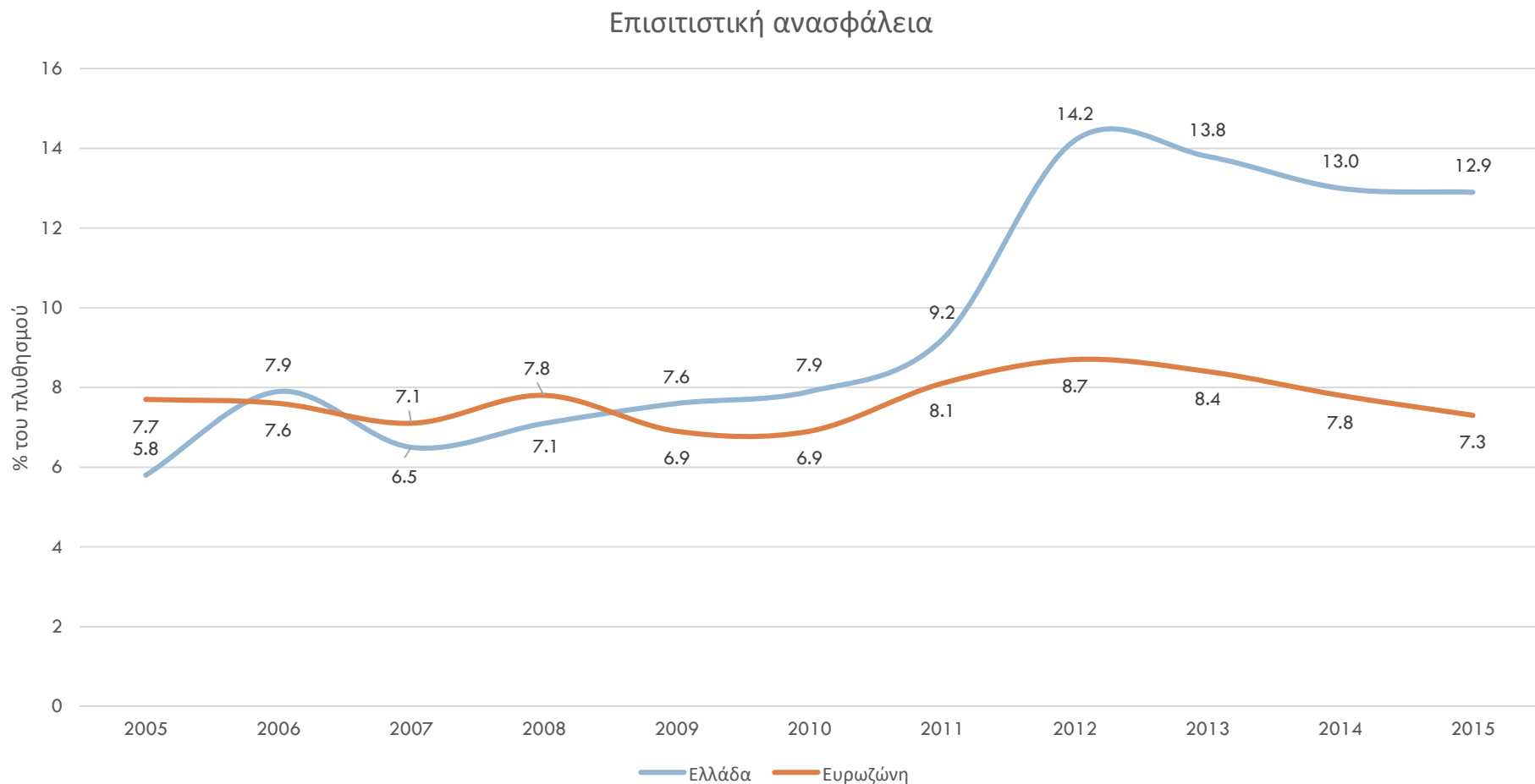
Προβλήματα ψυχικής και φυσικής ανάπτυξης

Μειωμένες επιδόσεις των παιδιών στο σχολείο

Υπερβολική κατανάλωση τροφίμων υψηλής θερμιδικής περιεκτικότητας (παχυσαρκία)

Ένα άτομο βρίσκεται σε επισιτιστική ανασφάλεια όταν δεν έχει ασφαλή πρόσβαση σε επαρκείς ποσότητες θρεπτικών τροφίμων για τη φυσιολογική του ανάπτυξη και για μια δραστήρια και υγιή ζωή.

Περίπου 1,4 εκατ. άτομα αντιμετώπιζαν επισιτιστική ανασφάλεια το 2015 στην Ελλάδα (12,9% του πληθυσμού)

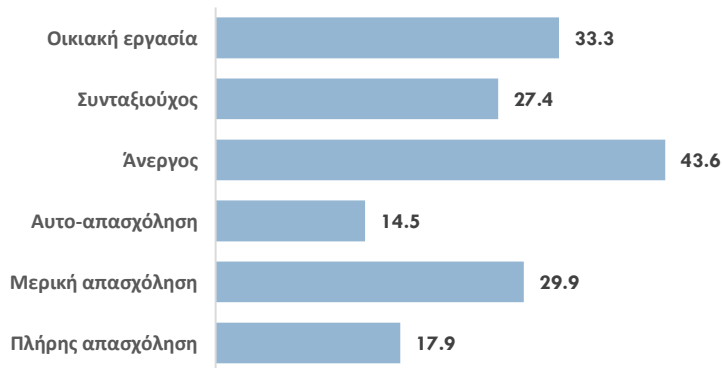
Πηγή: Eurostat

Χαμηλότερα ποσοστά στην ΕΕ-28 (8,5% ή 43 εκατ. άτομα) και την Ευρωζώνη (7,3% ή 25 εκατ. άτομα).

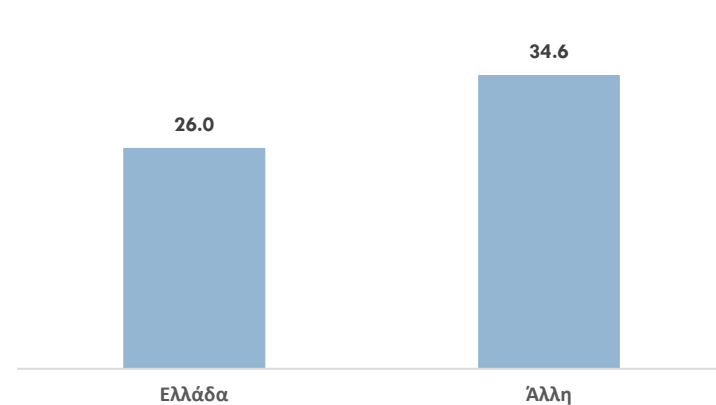
Σε ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού η επισιτιστική ανασφάλεια συνοδεύεται και με πείνα

Ποσοστό νοικοκυριών με παιδιά με επισιτιστική ανασφάλεια και πείνα

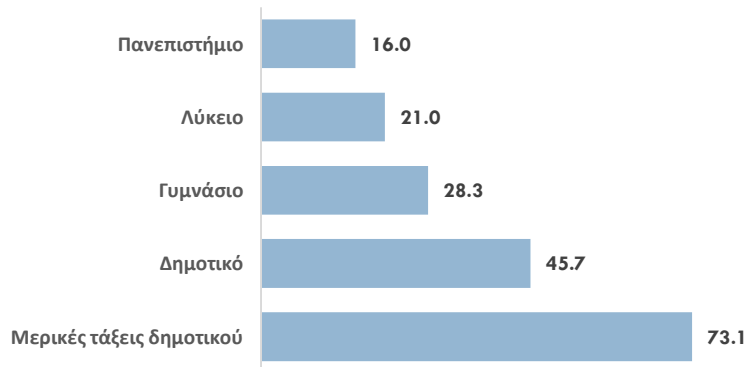
Καθεστώς απασχόλησης του πατέρα

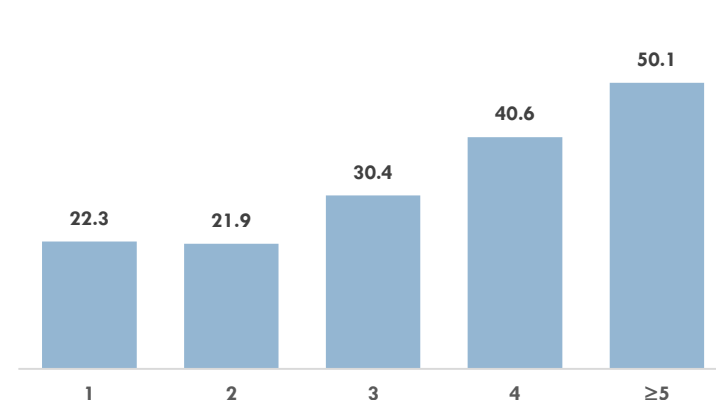
Χώρα γέννησης του παιδιού

Επίπεδο εκπαίδευσης της μητέρας

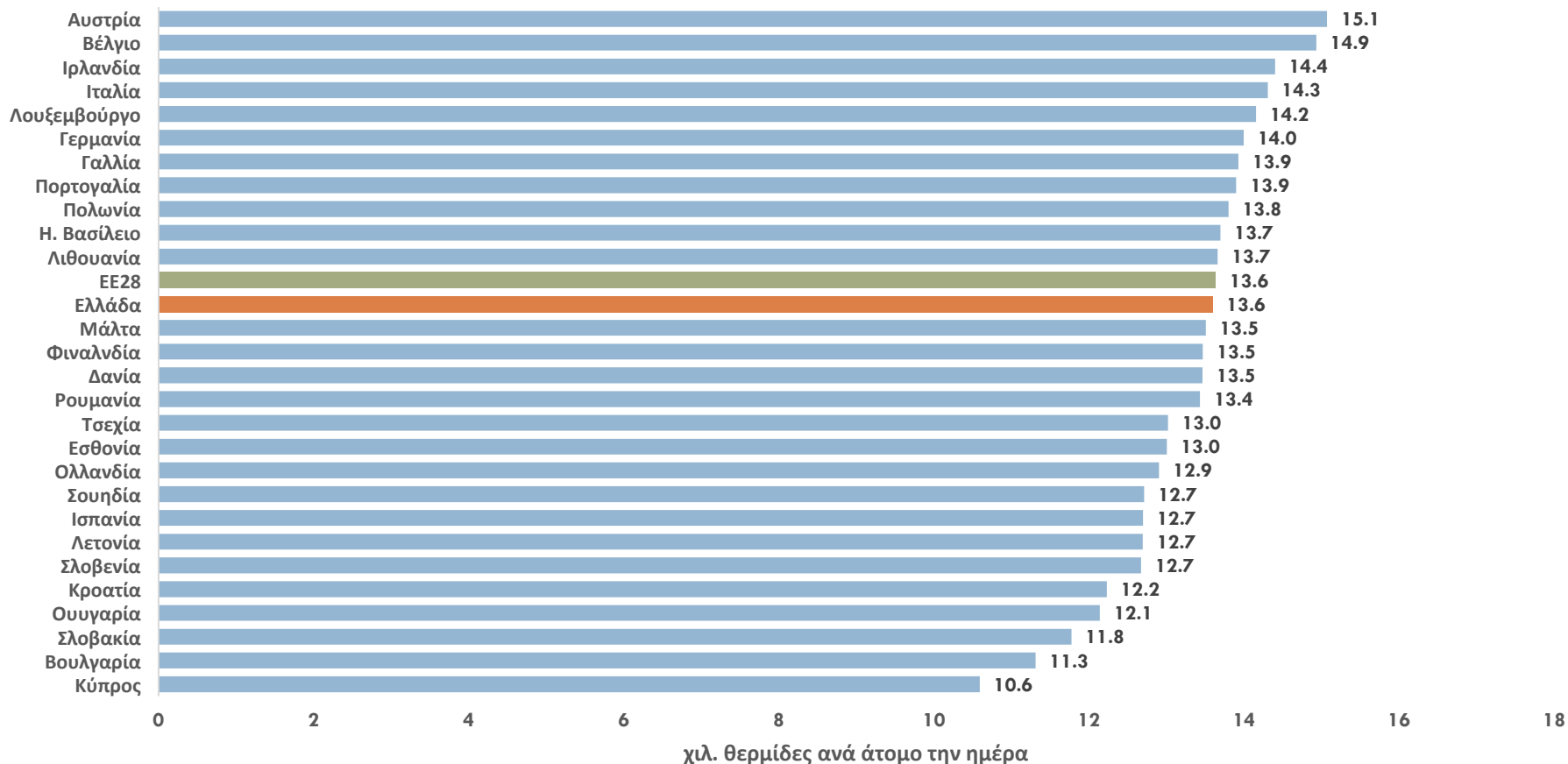

Αριθμός παιδιών στο νοικοκυριό

Η επισιτιστική ανασφάλεια στην Ελλάδα δεν οφείλεται σε ανεπάρκεια της συνολικής προσφοράς τροφίμων

Συνολική προσφορά τροφίμων, 2013

Πηγή: FAO Stat

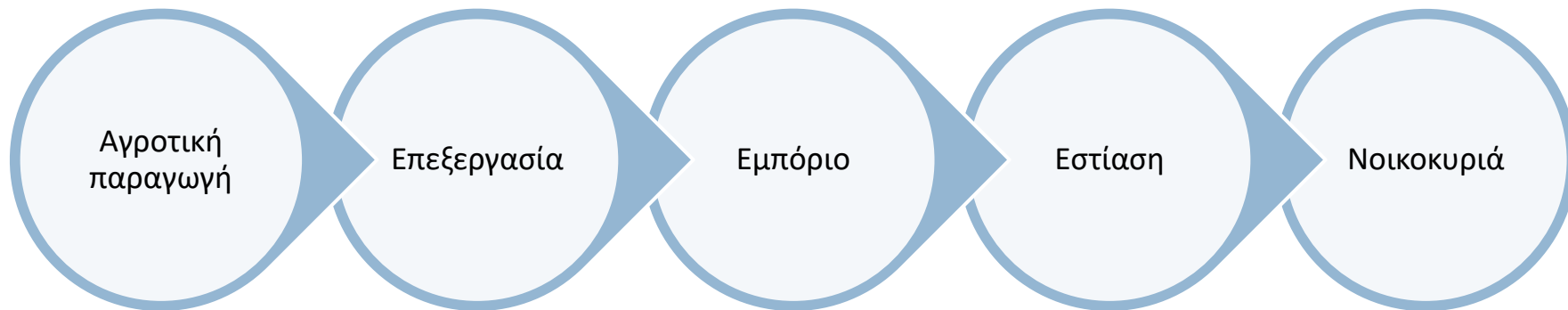
Σύμφωνα με στοιχεία της Διεθνούς Οργάνωσης Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) η Ελλάδα βρίσκεται στην 23^η θέση σε κατάταξη 206 χωρών με βάση τη συνολική προσφορά τροφίμων ανά άτομο

3. Σπατάλη τροφίμων

Στις ανεπτυγμένες οικονομίες, το μεγαλύτερο ποσοστό της σπατάλης τροφίμων προέρχεται από τα νοικοκυριά

Λόγοι σπατάλης τροφίμων στην αλυσίδα αξίας των τροφίμων

- Μη συγκομιδή ώριμης καλλιέργειας
- Ακατάλληλη προς ανθρώπινη κατανάλωση συγκομιδή
- Παραγωγή που δεν τηρεί προδιαγραφές
- Απόρριψη ζωικών υποπροϊόντων
- Μόλυνση ζωικών προϊόντων
- Απόρριψη αλιευμάτων
- Χρήση τροφών για την παραγωγή ενέργειας
- Απώλειες στην μεταφορά και την αποθήκευση
- Απούλητα προϊόντα

- Απόρριψη ζωικών και φυτικών υποπροϊόντων
- Απόρριψη επεξεργασμένων προϊόντων
- Απούλητα προϊόντα
- Παραγωγή που δεν τηρεί προδιαγραφές

- Απούλητα προϊόντα
- Προϊόντα που δεν τηρούν προδιαγραφές

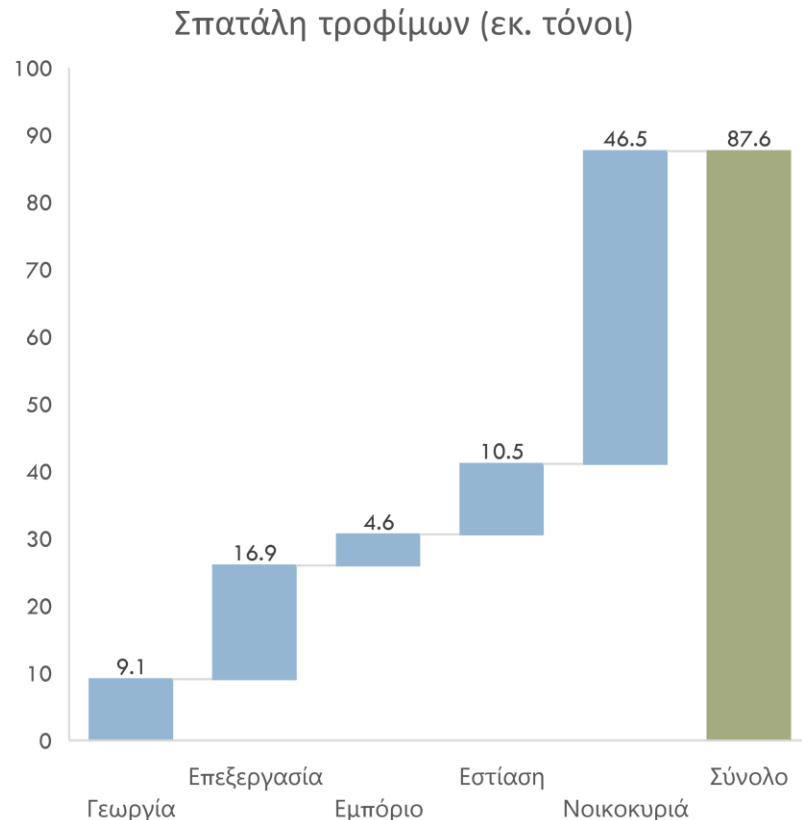
- Απόρριψη από αποθέματα τροφίμων (ληγμένα προϊόντα)
- Απόρριψη μη βρώσιμου μέρους τροφίμων κατά την κατασκευή γευμάτων
- Γεύματα που δεν καταναλώθηκαν

- Απόρριψη από αποθέματα τροφίμων (ληγμένα προϊόντα)
- Απόρριψη μη βρώσιμου μέρους τροφίμων κατά την κατασκευή γευμάτων
- Γεύματα που δεν καταναλώθηκαν

Ακούσια σπατάλη στις αναπτυσσόμενες χώρες κυρίως λόγω δομικών προβλημάτων (όπως αδύναμο σύστημα μεταφοράς και απουσία κατάλληλου εξοπλισμού επεξεργασίας και αποθήκευσης)

Εκούσια σπατάλη στις ανεπτυγμένες οικονομίες κυρίως λόγω πλεονάζουσας αγοράς εκ μέρους των καταναλωτών

Στην ΕΕ28, το 53% της σπατάλης προέρχεται από τα νοικοκυριά (46,5 εκ. τόνοι, 92 κιλά ανά άτομο)

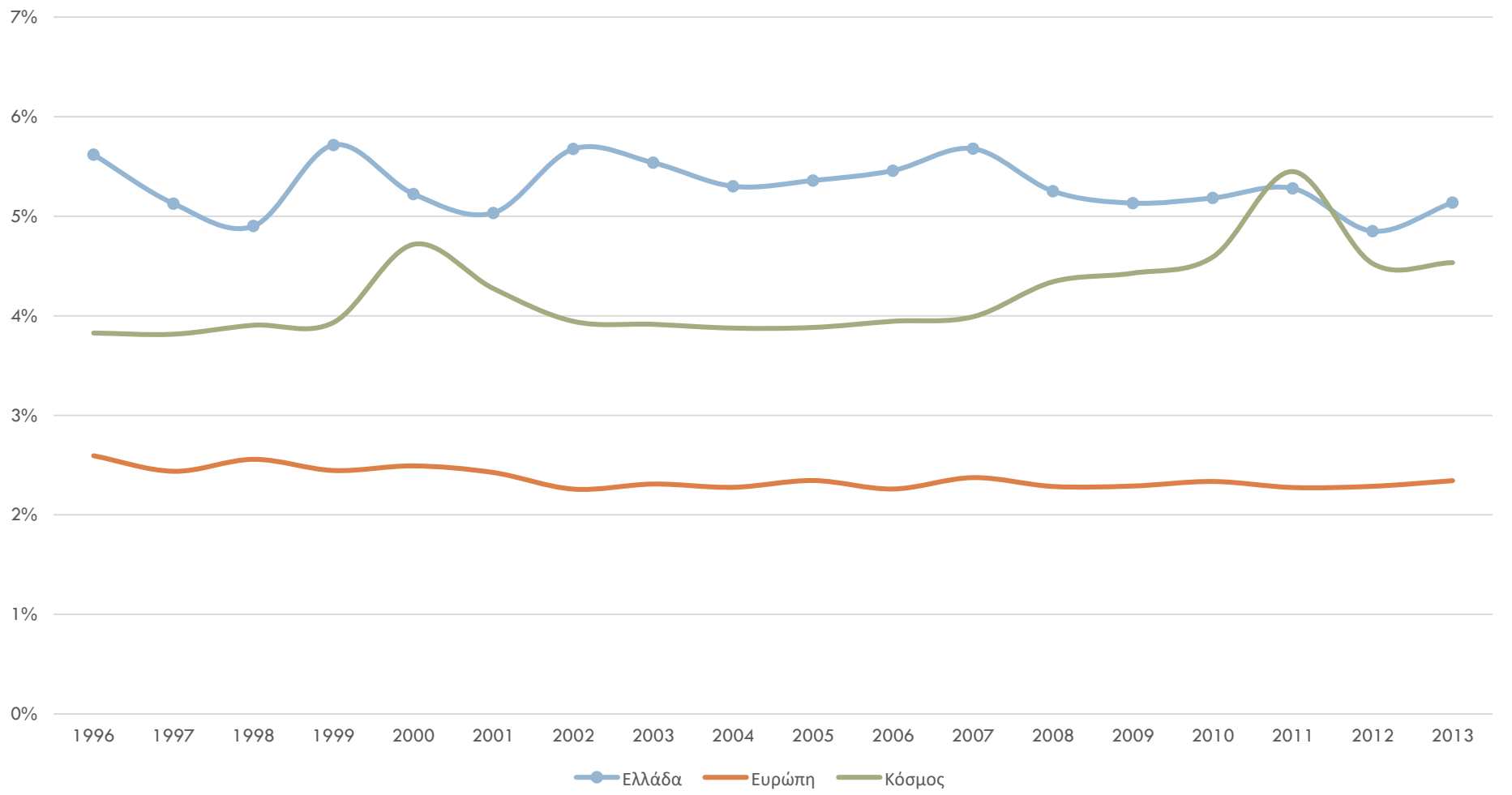

- Τα 88 εκατομμύρια τόνοι τροφίμων που χάνονται ετησίως στην ΕΕ28 αντιστοιχούν σε:
  - 173 κιλά ανά άτομο
  - 20% του παραγόμενου φαγητού
  - 8% της παγκόσμιας εκπομπής ρύπων
  - 143 δισεκ. ευρώ κόστος

Ακολουθεί το στάδιο της επεξεργασίας τροφίμων με 19% (16,9 εκ. τόνοι, 33 κιλά ανά άτομο)

Διαχρονικά υψηλότερο το ποσοστό σπατάλης τροφίμων στην Ελλάδα σε σχέση με το μ.ο. ΕΕ28 (5,1% έναντι 2,3%)

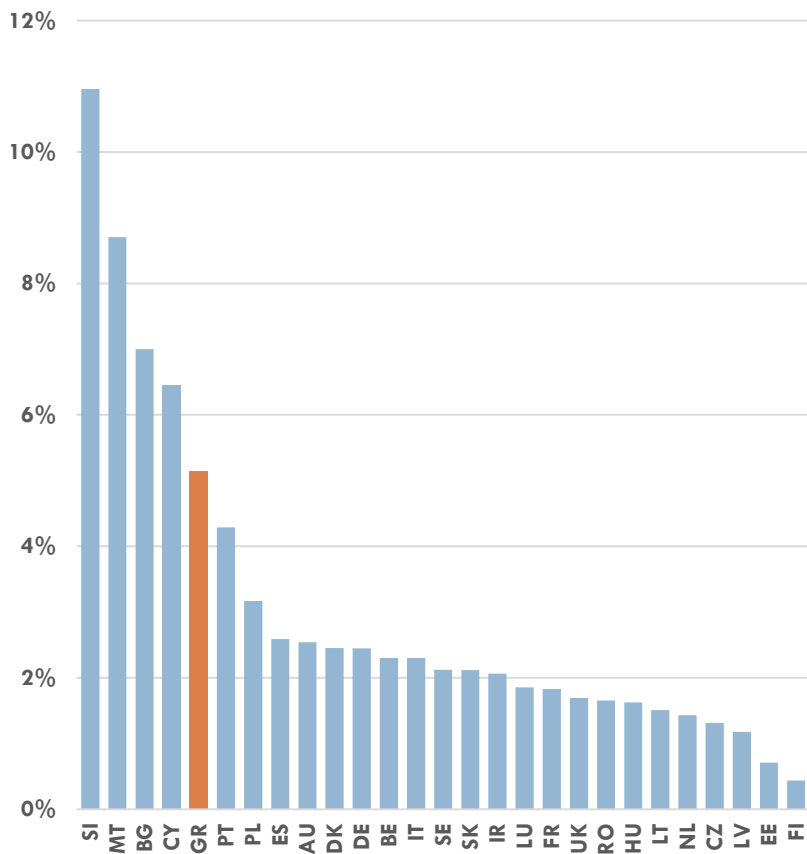
Σπατάλη Τροφίμων (% της συνολικής παραγωγής)

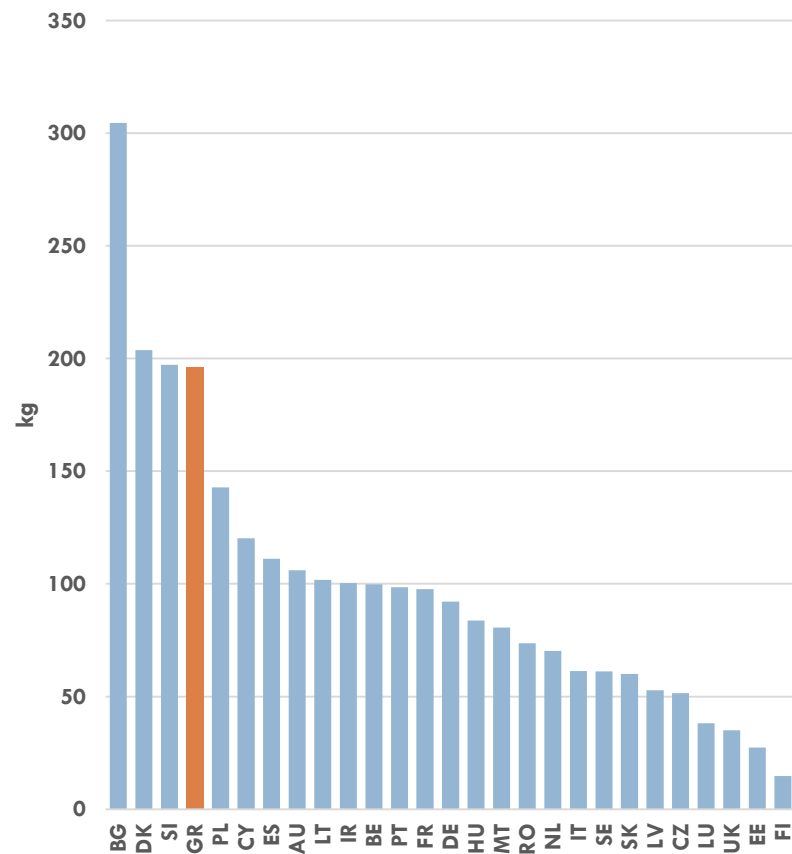
Πηγή: Food and Agriculture Organization of the United Nations

Η Ελλάδα βρίσκεται στην 5^η χειρότερη θέση στην ΕΕ28 με βάση τη σπατάλη ως % της παραγωγής

Σπατάλη ως % της παραγωγής

Σπατάλη ανά άτομο

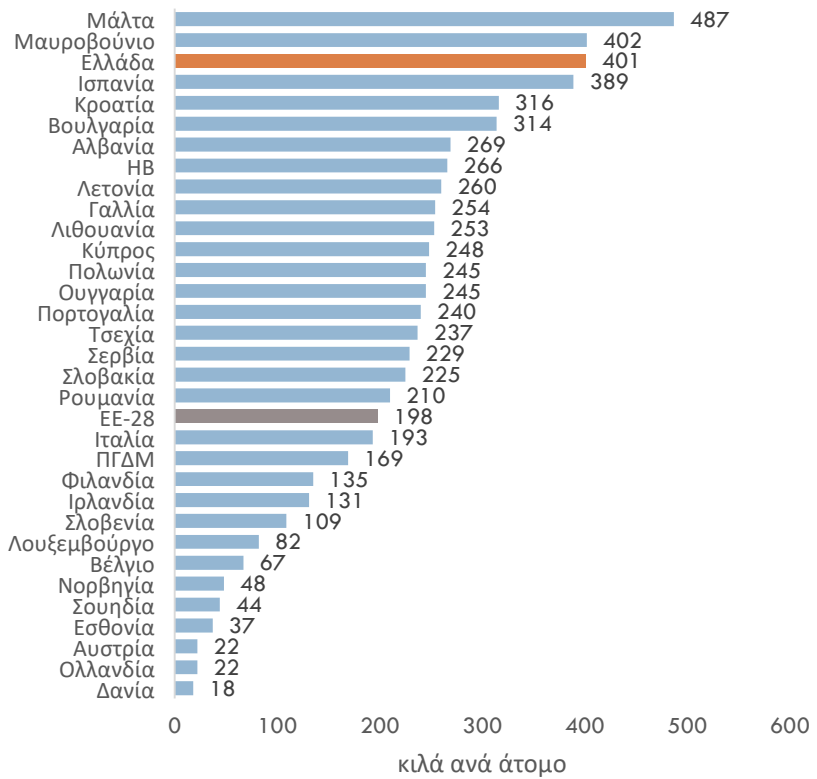

Πηγή: Food and Agriculture Organization of the United Nations

Στην 4^η χειρότερη θέση με βάση τη σπατάλη ανά άτομο.

Η Ελλάδα καταλαμβάνει την 3^η υψηλότερη θέση στην κατάταξη με βάση την εδαφικής διάθεσης αποβλήτων

Εδαφική διάθεση μεικτών συνήθων αποβλήτων σε χώρες της Ευρώπης, 2014

Ιεράρχηση των μεθόδων διαχείρισης του τροφικού πλεονάσματος

Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία: IOBE

Πηγή: Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο (2016)

Μέτρα για τη μείωση της παραγωγής αποβλήτων τροφίμων στο ΕΣΣΠΔΑ

Προσφυγή σε εκστρατείες ευαισθητοποίησης

Παροχή στήριξης στις επιχειρήσεις με οικονομικά, συμβουλευτικά ή άλλα μέσα

Προσφυγή σε εθελοντικές συμφωνίες, επιτροπές καταναλωτών-παραγωγών και τομεακές διαπραγματεύσεις

Πρώθηση των δωρεών τροφίμων σε τοπικό επίπεδο

- Η απαλλαγή από ΦΠΑ για τις δωρεές τροφίμων:
  - Βασικό κίνητρο για τον περιορισμό της σπατάλης στις επιχειρήσεις μεταποίησης και εμπορίου τροφίμων
  - Θεσπίστηκε με τον Ν. 4238/2014
  - Προϊόντα: τρόφιμα, φάρμακα, ρούχα και άλλα αγαθά, πλην εκείνων που υπόκεινται σε ειδικούς φόρους κατανάλωσης
  - Σκοπός: αποκλειστικά για την εξυπηρέτηση ή την ανακούφιση ευπαθών κοινωνικών ομάδων
  - Προϋπόθεση: διατίθενται δωρεάν σε ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που έχουν συσταθεί νόμιμα στην Ελλάδα και έχουν αποδεδειγμένα φιλανθρωπικό ή κοινωφελή σκοπό

Πηγή: Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων

Η απαλλαγή από ΦΠΑ αποτελεί το βασικό κίνητρο για τον περιορισμό της σπατάλης τροφίμων στην Ελλάδα

4. Πόροι για την αντιμετώπιση της επισιτιστικής ανασφάλειας

Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους: βασικό εργαλείο για την καταπολέμηση της επισιτιστικής ένδειας

Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (TEBA – Fund for European Aid to the Most Deprived, FEAD)

Θεσπίστηκε στη θέση του Προγράμματος Διανομής Τροφίμων στους Άπορους της Κοινότητας MDP

Αφορά την προγραμματική περίοδο 2014-2020

Πάνω από €3,8 δισ. (σε πραγματικές τιμές) διατίθενται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό της ΕΕ

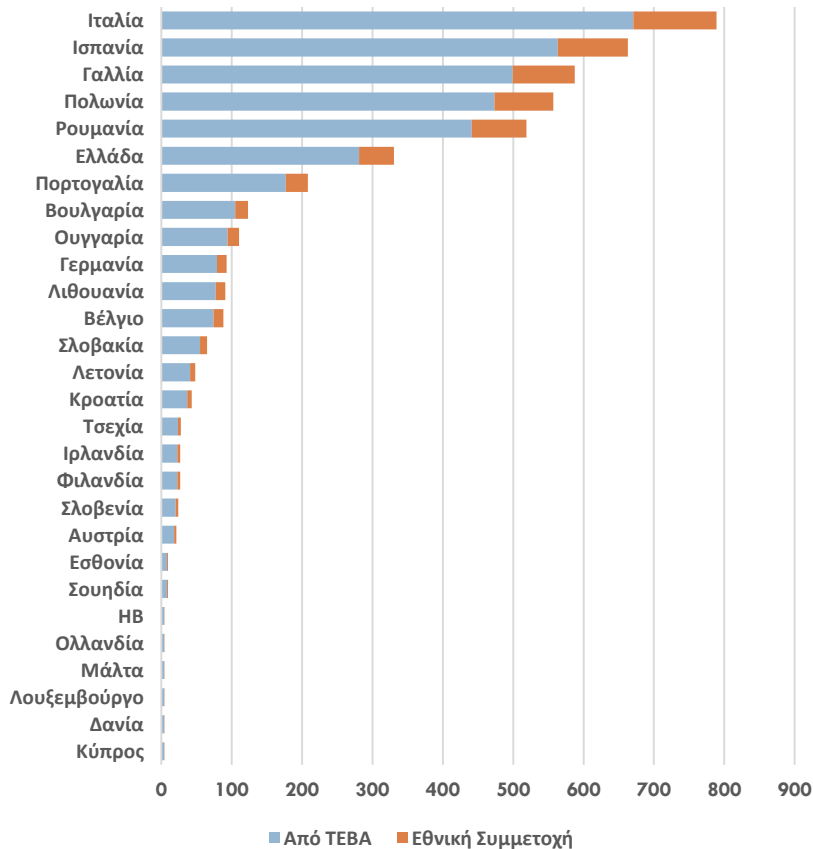
Στηρίζει δράσεις για παροχή τροφίμων και υλικής βοήθειας, καθώς και δράσεις κοινωνικής ενσωμάτωσης

Σκοπός του προγράμματος: συμβολή στην επίτευξη του στόχου της στρατηγικής Ευρώπη 2020 για τη μείωση των ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην ΕΕ κατά τουλάχιστον 20 εκατ. μέχρι το 2020

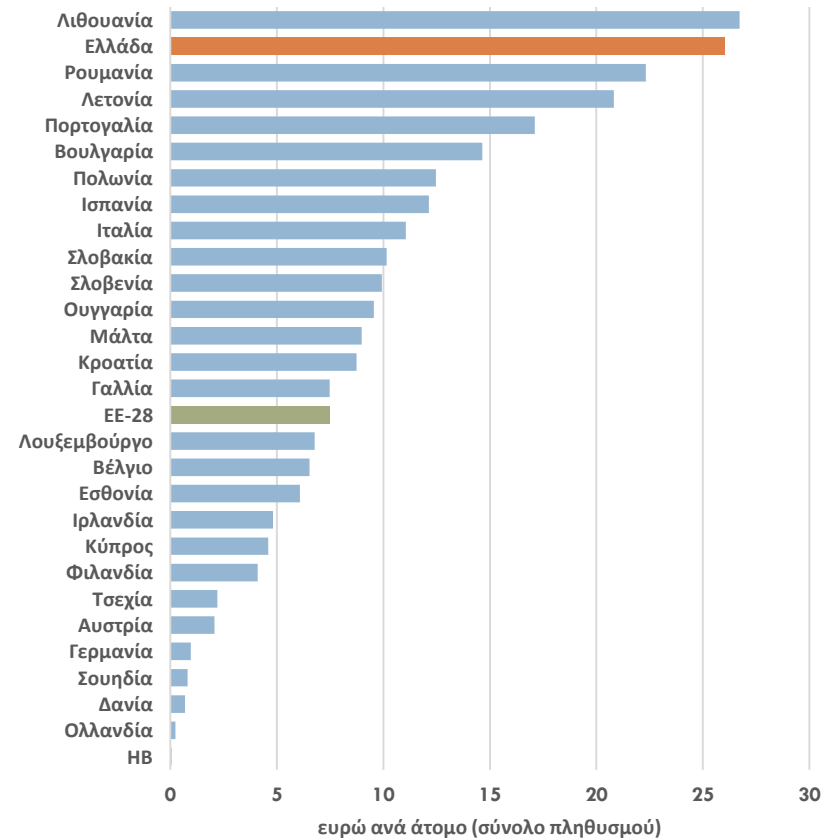

Η Ελλάδα προβλέπεται να λάβει €281 εκατ. από το ΤΕΒΑ την περίοδο 2014-2020

Συνολικός προϋπολογισμός

Κατά κεφαλήν πόρους από ΤΕΒΑ

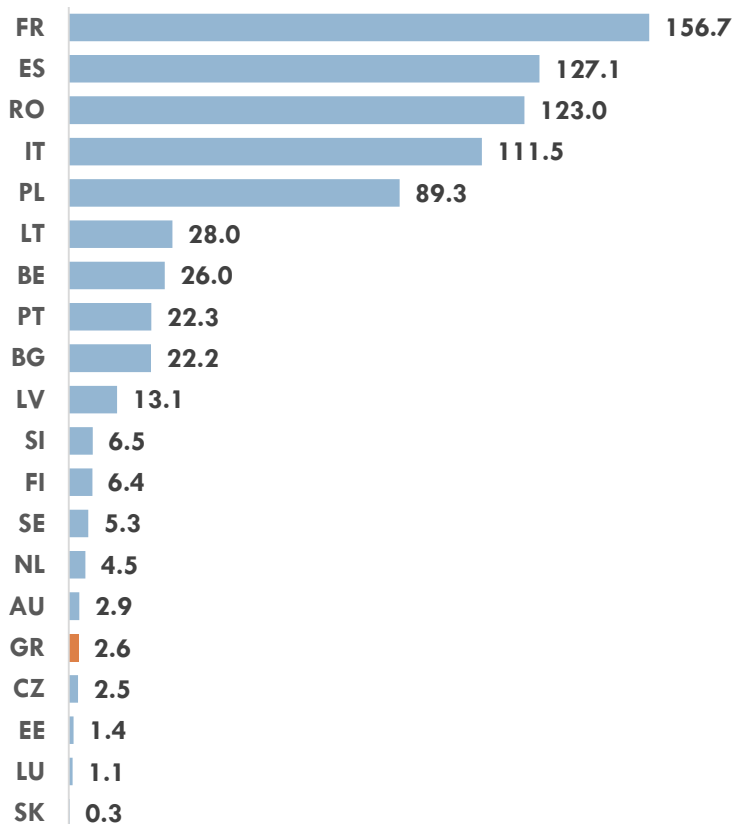
Πηγή: European Commission (2015), The Fund for European Aid to the Most Deprived (FEAD): Breaking the vicious circle of poverty and deprivation.

Μαζί με την εθνική συμμετοχή, το ύψος του σχετικού επιχειρησιακού προγράμματος της χώρας ανέρχεται σε €331 εκατ.

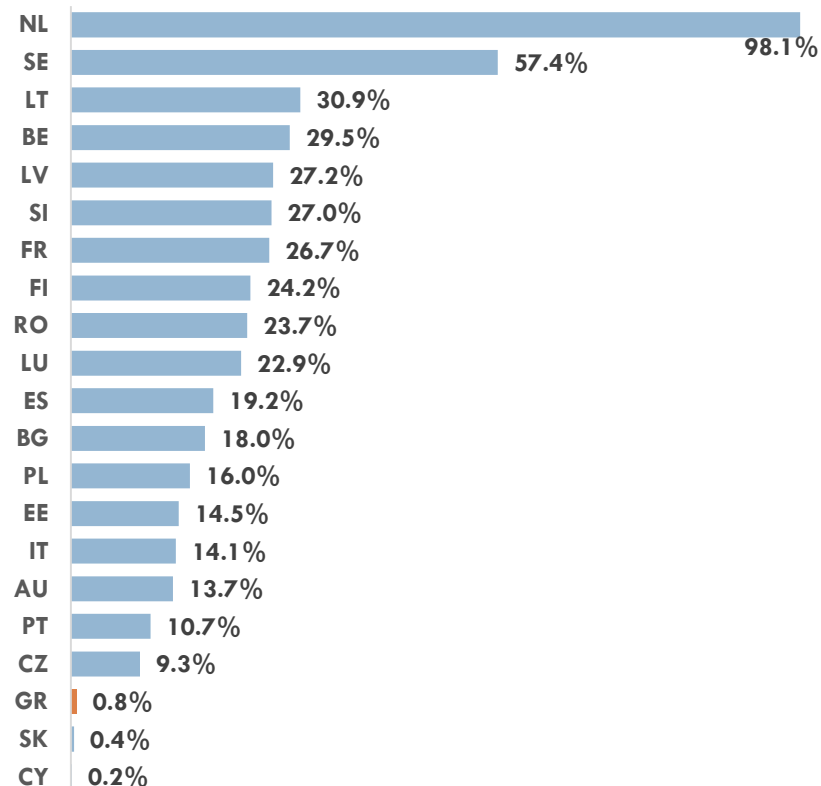
Σημειώνεται σημαντική καθυστέρηση στην απορρόφηση των πόρων του ΤΕΒΑ στην Ελλάδα

Δαπάνες επιχειρησιακών προγραμμάτων επισιτιστικής συνδρομής στην ΕΕ, 2014-15

Εγκεκριμένες δαπάνες (€ εκατ.)

Εγκεκριμένες δαπάνες προς σύνολο προϋπολογισμού (%)

Πηγή: European Commission (2015), The Fund for European Aid to the Most Deprived (FEAD): Breaking the vicious circle of poverty and deprivation.

Στην κατάταξη απορρόφησης πόρων του ΤΕΒΑ, η Ελλάδα βρίσκεται στην 19η θέση ανάμεσα στις 21 χώρες με εγκεκριμένες δαπάνες

Ελλάδα

Προμήθεια τροφίμων

- Κεντρικά από το ΥΠΕΚΑΠ
- Τοπικά από τις κοινωνικές συμπράξεις

Διανομή των τροφίμων

- Μέσα από κοινωνικές συμπράξεις με επικεφαλής ΟΤΑ/ΝΠΔΔ

Προσδιορισμός αναγκών

- Από τους κοινωνικές συμπράξεις

Επιλογή τελικών αποδεκτών

- Μετά από εγγραφή στην ηλεκτρονική πλατφόρμα του ΚΕΑ

Γαλλία

Προμήθεια τροφίμων

- Σε εθνικό επίπεδο από υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας (FranceAgriMer)

Διανομή των τροφίμων

- Μέσα από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών με εθνική ή τοπική εμβέλεια

Προσδιορισμός αναγκών

- Από τους εταίρους του προγράμματος

Επιλογή τελικών αποδεκτών

- Από τους εταίρους του προγράμματος

Πώς ξεπερνιέται το παράδοξο ταυτόχρονης ύπαρξης υψηλού τροφικού πλεονάσματος και επισιτιστικής ανασφάλειας;

Για την αξιοποίηση του τροφικού πλεονάσματος απαιτούνται τεχνογνωσία, οργάνωση και υποδομές

Συμπεριφορά

Κίνητρα

Τεχνογνωσία

Τοπική γνώση

Οργάνωση

Συμφωνίες με προμηθευτές

Συλλογή και διαχείριση τροφίμων

Δίκτυο δικαιούχων/ιδρυμάτων

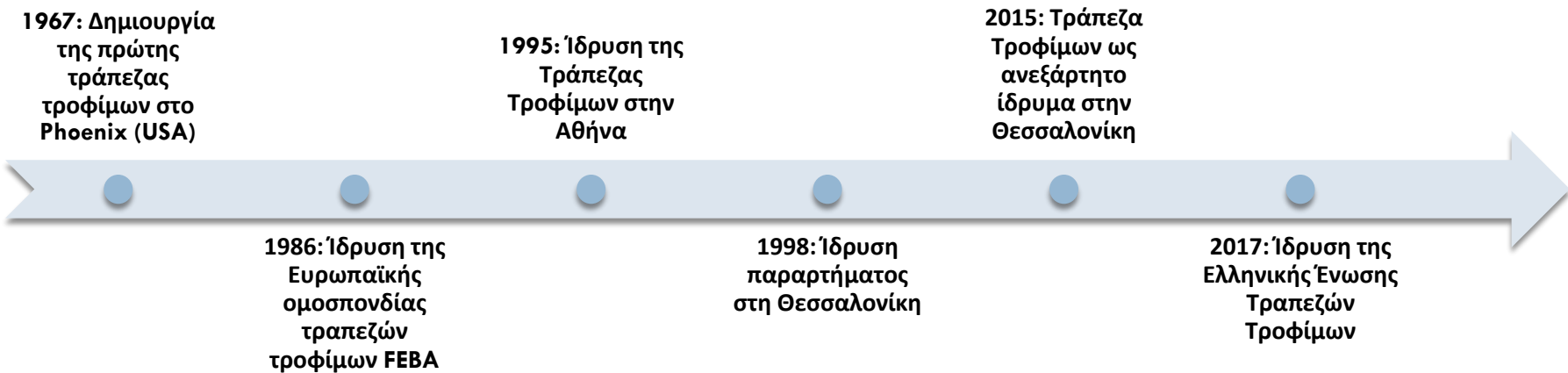
Υποδομές

Μεταφορά τροφίμων

Αποθήκευση τροφίμων

4. Ο θεσμός της Τράπεζας Τροφίμων

Ο θεσμός της Τράπεζας Τροφίμων έχει μακριά ιστορία

Οι τράπεζες τροφίμων στην Ευρώπη συντονίζονται μέσα από την Ευρωπαϊκή ομοσπονδία FEBA

Εκπροσώπηση στη FEBA ανά χώρα

- Στη FEBA συμμετέχουν 326 τράπεζες τροφίμων και κατά τόπους παραρτήματα από 23 χώρες
- Συνεργάζεται και με την αντίστοιχη ομοσπονδία στη Γερμανία (Die Taffeln) που αριθμεί 931 μέλη
- Έργα σε 4 επιπλέον Ευρωπαϊκές χώρες
  - Αλβανία, ΠΓΔΜ, Μάλτα και Σλοβενία
- Το 2016 τα μέλη της FEBA:
  - Προσέφεραν 2,9 εκατ. γεύματα καθημερινά
  - Σε 6,1 εκατ. ανθρώπους
  - Συνεργάστηκαν με 37,2 χιλ. κοινωφελή ιδρύματα
  - Στηρίχτηκαν στην εργασία 16,4 χιλ. εθελοντών

Σε αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες, έχει αναπτυχθεί εκτενές δίκτυο με τοπικές τράπεζες ή τοπικά παραρτήματα τραπεζών

Αριθμός τοπικών τραπεζών τροφίμων και παραρτημάτων ανά χώρα

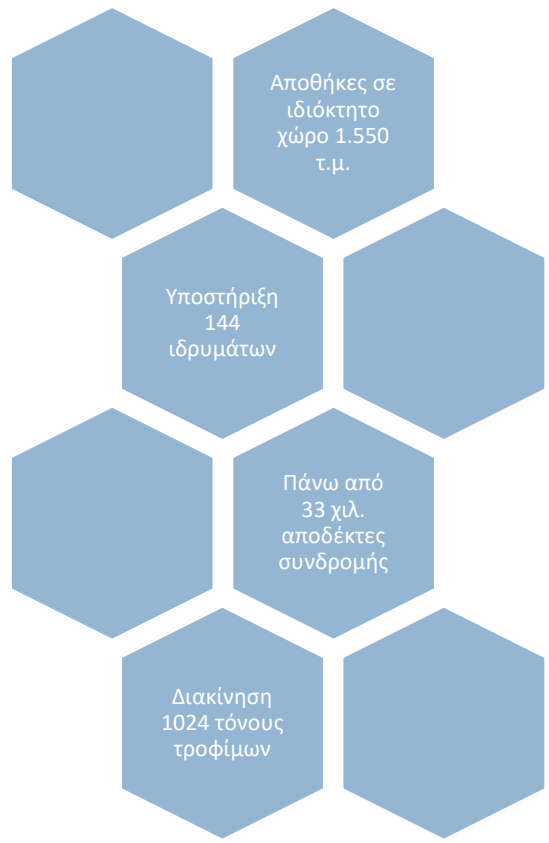

Η εκτεταμένη οικονομική κρίση στη χώρα θα δικαιολογούσε την αυξημένη παρουσία του θεσμού της Τράπεζας Τροφίμων στην ελληνική επικράτεια

Πηγή: IOBE

Βασικά μεγέθη στην Αττική

Οφέλη από την ανάπτυξη μιας ένωσης τραπεζών τροφίμων με κάλυψη όλης της ελληνικής επικράτειας

Ανάληψη δράσεων εταιρικής κοινωνικής ευθύνης στον τομέα επισιτιστικής στήριξης με πανελλαδική εμβέλεια

Αποτελεσματικότερη ευαισθητοποίηση της κοινωνίας σε θέματα επισιτιστικής ένδειας και σπατάλης τροφίμων

Σε καλύτερη θέση να αναλάβει τον ρόλο εθνικού κοινωνικού εταίρου σε κοινοτικά προγράμματα

Η αναβάθμιση υφιστάμενων οργανισμών σύμφωνα με το πρότυπο της FEBA, μαζί με την ίδρυση νέων τραπεζών τροφίμων, θα αποφέρει πολλαπλά κοινωνικά οφέλη

5. Σύνοψη

Η επισιτιστική ανασφάλεια αποτελεί σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα στην Ελλάδα

- Περίπου 1,4 εκατ. άτομα αντιμετώπιζαν επισιτιστική ανασφάλεια το 2015 (12,9% του πληθυσμού, έναντι 8,5% στην ΕΕ και 7,3% στην Ευρωζώνη)
- Στην 8^η χειρότερη θέση ανάμεσα σε 30 ευρωπαϊκές χώρες η Ελλάδα το 2015 (από 15^η το 2008)
- Οφείλεται κυρίως στην πτώση των εισοδημάτων
- Ιδιαίτερα οξύ το πρόβλημα σε ορισμένες κατηγορίες του πληθυσμού

Σημαντικά περιθώρια περιορισμού της σπατάλης τροφίμων με ανακούφιση της επισιτιστικής ανασφάλειας

- Η Ελλάδα βρίσκεται στην 5^η χειρότερη θέση στην ΕΕ28 με βάση τη σπατάλη ως % της παραγωγής
- Στην 4^η χειρότερη θέση με βάση τη σπατάλη τροφίμων ανά άτομο.
- Υπολογίζεται ότι το 30% των τροφικών απορριμμάτων είναι κατάλληλο για ανθρώπινη κατανάλωση

Η απορρόφηση των πόρων του ΤΕΒΑ για περιορισμό της επισιτιστικής ανασφάλειας έχει καθυστερήσει

- Η Ελλάδα προβλέπεται να λάβει €281 εκατ. από το ΤΕΒΑ την περίοδο 2014-2020
- Στην κατάταξη απορρόφησης πόρων του ΤΕΒΑ τη διετία 2014-15, η Ελλάδα βρίσκεται στην 19^η θέση

Η πληρέστερη αξιοποίηση του θεσμού της τράπεζας τροφίμων θα συνεισφέρει στην καταπολέμηση της επισιτιστικής ανασφάλειας και της σπατάλης τροφίμων στην Ελλάδα

- Οι τράπεζες τροφίμων διαθέτουν τεχνογνωσία και υποδομές για την αποτελεσματική διαχείριση των δωρεών τροφίμων
- Σε αρκετές Ευρωπαϊκές χώρες έχουν αναπτυχθεί εκτενή δίκτυα με τοπικές τράπεζες ή τοπικά παραρτήματα τραπεζών
- Στην Ελλάδα λειτουργούν οι τράπεζες τροφίμων στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη
- Υπάρχει περιθώριο για την ανάπτυξη περισσότερων τραπεζών τροφίμων στη χώρα

Στήριξη της ίδρυσης και της ανάπτυξης τραπεζών τροφίμων στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας

- Προβλέπεται η διάθεση πόρων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου μέσω ΕΣΠΑ 2014-2020 για παρεμφερείς σκοπούς
- Υπάρχουν και δυνατότητες στήριξης κοινωφελών οργανισμών και μέσα από προγράμματα του Ομίλου της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων

Ουσιαστικότερη συμμετοχή των φορέων της κοινωνίας των πολιτών στον σχεδιασμό και στη διαχείριση της επισιτιστικής συνδρομής του ΤΕΒΑ

- Η αξιοποίηση των πόρων του προγράμματος είναι απογοητευτική μέχρι στιγμής
- Η ενεργοποίηση της τεχνογνωσίας και των δικτύων των φορέων της κοινωνίας των πολιτών μπορεί να βελτιώσει σημαντικά τις επιδόσεις του προγράμματος
- Προς αυτή την κατεύθυνση, θα μπορούσε να δημιουργηθεί παράλληλο εθνικό δίκτυο διαχείρισης πόρων του ΤΕΒΑ που κινδυνεύουν να μην αξιοποιηθούν εγκαίρως από τον υφιστάμενο μηχανισμό

Ευχαριστούμε για την
προσοχή σας

Ομάδα έργου: Αλέξανδρος Μουστάκας, Ηλίας Ντεμιάν, Γρηγόρης Παύλου, Σοφία Σταυράκη και Svetoslav Danchev

Συντονισμός: Νίκος Βέττας, Γενικός Διευθυντής του IOBE και Καθηγητή στο ΟΠΑ

Το πλήρες κείμενο της μελέτης είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του IOBE (www.iobe.gr)